

Státní oblastní archiv v Plzni
5.oddělení

Velkostatek Svojsice
1689 – 1945

Inventář

č. EL NAD: 20118

Číslo **AP: 601**

Ladislava Váňová

Klatovy 2006

OBSAH

Str.

Úvod

I. Vývoj původce archivního souboru	4
II. Vývoj a dějiny archivního souboru	6
III. Archivní charakteristika archivního souboru	6
IV. Stručný rozbor archivního souboru	7
V. Záznam o uspořádání archivního souboru a zpracování archivní pomůcky	7
Příloha č. 1 – Seznam použitých pramenů a literatury	8
Příloha č. 2 – Archivní struktura archivního souboru	9
Příloha č. 3 – Česká a německá či dnes nepoužívaná místní jmena	10

Inventární seznam

I. KNIHY

1) Veřejná agenda	12
-------------------------	----

II. SPISOVÝ MATERIÁL

1) Majetkové záležitosti	12
2) Personální záležitosti	13
3) Patronátní záležitosti	13
4) Rostlinná a živočišná výroba	13
5) Lesnictví, myslivost a rybníkářství	14

III. ÚČETNÍ MATERIÁL

1) Peněžní a hospodářské účty	14
2) Účty rostlinné a živočišné výroby	15
3) Lesnické účty	15

IV. MAPY A PLÁNY

1) Plány pozemků	15
2) Lesní mapy	15
3) Plány obytných a hospodářských budov a zařízení	15
4) Ostatní stavby	16

Úvod

I. Vývoj původce archivního souboru

Ves Svojšice je zmiňována jako samostatný statek v druhé polovině 14. století. Byla údajně pojmenována po Svojšovi, jednomu z pěti bratří předků významného rodu pánů z Velhartic. Prvním skutečně písemně doloženým majitelem vsi a statku byl však Ondřej připomínaný k roku 1366. Během druhé poloviny 14. století byl pak statek rozdělen na několik dílů mezi jeho nástupce. K roku 1401 se připomíná jako spolumajitel podacího práva k místnímu kostelu Jan alias Cíl ze Svojšic pocházející z rodu Běšínů z Běšin a považovaný za praotce Cílů ze Svojšic. Jeho potomci drželi poté statek dlouhá desetiletí. Patrně nejvýznamnější z nich byl Petr Cíl, který započal ve dvacátých letech 16. století s těžbou drahých kovů v okolí.

Po jeho smrti převzali v roce 1554 rozšířený majetek jeho synové Jan, Beneš a Václav, z nichž svojšický statek převzal nejmladší Václav.

Pravděpodobně v roce 1609 byl statek rozdělen, takže v době berní ruly náležel první díl Svojšic ke statku Kundratice – Svojšice, jehož držitelem byl Adam Bartoloměj Koc z Dobrše, manžel Elišky Kateřiny Cílové, zatímco druhý díl Svojšic s jednou vsí Břetětice tvořil samostatný statek v držení Petra Káby.

Rozdělení statku mezi několik majitelů trvalo až do roku 1682, kdy jej konečně sjednotil **Ladislav Zikmund Běšín z Běšin**. První díl Svojšic s jednou vsí Břetětice byl od statku Kundratice oddělen a připojen ke statku Svojšice. V následujících letech měly Svojšice opět několik majitelů. Jako samostatné jsou uváděny v roce 1757, kdy je vlastnil Václav Josef z Pöttingu.

Hrabata z Pöttingu, starobylý rod z Dolních Rakous, držela Svojšice jako pozdější součást nalžovského panství, kam patřily od roku 1739, až do roku 1769, kdy je 1. května 1769 prodala **Mikuláši Františkovi hraběti Taaffe** pocházejícího ze starého irského rodu. Smlouvou ze 14. června 1838 byly Svojšice prodány hrabětem Ludvíkem Taaffe novému majiteli **Václavovi Veithovi**. Ten převzal svojšický statek definitivně 16. ledna 1840 a připojil ho ke statku Žikov – Volšovy. Za jeho správy měly Svojšice 38 stavení, v nichž žilo 253 obyvatel. Vedle farního kostela sv. Jana Křtitele tam stála škola, zmiňován je dvůr a vápenka u lesa. Vyhořelé části svojšického zámku sloužily v té době jako sýpka.

Smlouvou z 5. listopadu 1851 prodali Veithovi potomci statek **Maxmiliánovi Appeltauerovi** a jeho choti Žofii, roz. Kordíkové. Po dohodě s jeho dědici na žikovském zámku dne 14.3.1874 převzal statek Žikov se Strunkovy jejich prvorozený syn Josef Appeltauer, Svojšice připadly druhorozenému **Bohumilovi** a další děti obdržely finanční vyrovnání. Dcera Žofie, provdaná Valentová získala částku v hodnotě 14.500 zl., která jí byla zapsána právě na Svojšicích.

Na počátku devadesátých let 19. století měl statek celkovou rozlohu 176, 75 ha (z toho 64 ha

polí, louky 26 ha, pastviny 23 ha, lesy 59 ha, 4 rybníky o rozloze 4 ha na kapry, štiky a pstruhy). V režii byl jeden dvůr, cihelna a vápenka. Les tvořil jeden revír Svatobor.

Protože jediný syn Maxmilián Appeltauer zemřel ještě v dětském věku, odkázal jeho otec Bohumil Appeltauer v testamentu z roku 1895 svojšický statek svému synovci **Janu Valentovi**, synovi své sestry Žofie, provdané za Karla Valentu pocházejícího z jihočeského Suchdola nad Lužnicí. Vdova Apolonie Appeltauerová, již bylo podle testamentu vyhrazeno doživotní užívání statku č. 11 ve Svojšicích a rustikálního mlýna č. 24, se tohoto práva vzdala podle mimosoudního narovnání ve prospěch svého nezletilého synovce Jana Valenty a 21. dubna 1896 se odstěhovala do Prahy na Malou Stranu. Po dobu nezletilosti Jana Valenty vedl správu velkostatku jeho otcovský opatrovník **Karel Valenta**. V roce 1902 převzal Jan Valenta statek do přímého vlastnictví. Jeho manželkou se stala majetná vdova po třeboňském sládkovi Marie Killmaierová, roz. Körnerová, s níž uzavřel svatební smlouvu 18. listopadu.

Celková výměra svojšického statku tvořila před první světovou válkou 177 ha (z toho 63 ha polí, 59 ha lesa). Ve 43 staveních žilo 272 obyvatel a ves měla dvoutřídku postavenou v roce 1909. Podle odhadu a popisu velkostatku z roku 1927 byly jeho pozemky úrodné, vydatně hnojené a co nejracionalněji obhospodařované. Rovněž rybníčné hospodaření bylo velice výnosné. Na polích byly pěstovány veškeré hospodářské plodiny, hlavně žito, pšenice, oves, brambory a krmná řípa.

Hospodářské budovy tvořilo jednopatrové stavení pro osm deputátních rodin, dále klenutý kravín pro 40 kusů dojnic, řezárna, lednice, kůlna na hospodářské nástroje, dobytčí váha, stodola o dvou mlatech, nově postavená budova, v níž byla umístěna klenutá stáj na 30 kusů dobytka, 6 vepřinců, klenutá kočárová kůlna a konírna na 4 páry koní. Následovala prádelna a pec na chleba, drůbežník a místnost pro acetylenové světlo. Na obytný dům přiléhala stará bašta se sýpkou a okrasnou a zelinářskou zahradou. Všechny budovy byly shledány ve vzorném pořádku. K velkostatku patřil ještě vodní mlýn č. 24, poháněný stálou vodou o síle 4 HP z rybníka o rozloze asi 10 měr.

Podle dalšího odhadu a ocenění Agrární banky z roku 1929 měl velkostatek 92 ha polí, 16 ha pastvin, 63 ha lesa a 4 ha rybníků (návesní, tzv. mlýnský a „mezi vršky“), celkem 175 ha a náležel k jednomu z nejvýnosnějších v okolí.

Poslední majitel tu hospodařil až do roku 1948. V roce 1949 převzaly dvůr státní statky. Správa statku byla po celou dobu jeho existence v rukou majitele.

II. Vývoj a dějiny archivního souboru

Archiv uložený v přízemí staré tvrze ve Svojšicích byl podle zápisu o převzetí archivu ze dne 23. října 1950, jenž tvoří součást spisu o fondu, převzat do tehdejšího Zemědělsko-lesnického archivu v Horšovském Týně o celkovém množství asi 0,60 bm.

Zlomkovitě dochované písemnosti spisového a účetního materiálu neměly v minulosti nějaký registraturní systém. Jejich součástí bylo i torzo rodinných písemností majitelů majetkoprávní povahy. Doplnující archiválie původce archivního souboru se nacházejí v archivních souborech Vs Žikov a Vs Nalžovy, jimiž byly Svojšice v minulosti součástí.

III. Archivní charakteristika archivního souboru

V březnu roku 1958 byly písemnosti roztríděny do věcných skupin uměle vytvořených podle povahy materiálu. Věcné skupiny byly opět sloučeny do dvou částí a to hospodářské se sign. H1 – H16 a části rodinné se sign. R1a – R3e.

Při zpracování bylo zároveň vnitřně skartováno asi 60 % bezcenných písemností (stvrzenek, účetních příloh etc.). K archivnímu souboru byl vyhotoven archivářkou J. Hofmannovou inventární soupis. Takto popsáný fond zachytil 4. svazek Průvodce po archivních fondech Praha 1975 str. 158 -159.

K definitivnímu uspořádání a inventarizaci fondu se přistoupilo až v roce 2005.

Archivní soubor byl obohacen o pozemkovou knihu obcí Břetětice a Svojšice z let 1689 – 1711 delimitovanou Státním okresním archivem v Klatovech dne 22.8.2005 (č. přírůstku KP5/05, č. j. SOAP/00-184/05-51).

Spisová část fondu byla uspořádána do uměle vytvořených věcných skupin odvozených z hospodářské struktury velkostatku a rozdělena do pěti oddělení: 1) Majetkové záležitosti, 2) Personální záležitosti, 3) Patronátní záležitosti, 4) Rostlinná a živočišná výroba, 5) Lesnictví, myslivost a rybníkářství.

Fond doplňuje zlomek účtů, 9 plánů a 1 mapa z let /1830/-1941

Při pořádání nebylo ve fondu skartováno. Z fondu velkostatku byly současně vyčleněny rodinné písemnosti majitelů Appeltauerů a Valentů o celkovém množství 0,12 bm, jež tvoří samostatné archivní soubory.

Ve fondu se nacházejí archiválie dvou kategorií (I., II.). Do I. kategorie řadíme pozemkovou knihu inv. č. 1, do II. kategorie ostatní písemnosti.

Jazykem písemností je němčina a v nepatrné míře čeština. Stav materiálu je vcelku dobrý.

V inventáři se používá českých místních jmen podle Statistického lexikonu obcí České republiky z roku 2005. Německé nebo již nepoužívané tvary místních jmen a jejich dnešní znění uvádí Příloha č. 2.

Vzhledem k malému rozsahu fondu není inventář opatřen rejstříkem.

IV. Stručný rozbor archivního souboru

Fond obsahuje písemnosti jednoho z menších, ale velmi dobře prosperujících velkostatků na Sušicku. Ze staršího období je cenná česky psaná pozemková kniha pro ves Svojšice z let 1689 – 1711. Další pozemkové knihy je třeba však hledat ve fondech Vs Nalžovy a Vs Žikov, jehož byly Svojšice v minulosti součástí.

Ze spisového materiálu stojí za zmínku narovnání mezi Ludmilou Františkou Běšínovou z Běšin a páterem Adamem Gottfriedem Kašparem o inventáři farního kostela sv. Jana Křtitele z r. 1713 (i. č. 16), dále odhad a popis velkostatku ve Svojšicích z r. 1927 (i. č. 2) a písemnosti k tamní škole založené již v 18. století. Zajímavé je i dobrozdání o ječné mušce z r. 1887 a údaje o tržních cenách obilí z let 1868 – 1879 (i. č. 21).

Doplňující archiválie jsou uloženy rovněž ve fondu Vs Nalžovy (např. i. č. 85 – oprava školy ve Svojšicích, i. č. 89 odprodej statku Svojšice panství žikovskému, vyúčtování výnosů, patronátní, sirotčí a daňové poplatky, dále i. č. 486 – plán dvora ve Svojšicích 1799).

V. Záznam o uspořádání archivního souboru a zpracování archivní pomůcky

Písemnosti fondu Velkostatek Svojšice z let 1689 - 1945 uvedené v této archivní pomůcce uspořádala v roce 2005 na základě starších pořádacích prací Mgr. Ladislava Váňová.

Inventář sestavila a úvod k němu napsala v roce 2005 Mgr. Ladislava Váňová.

V Klatovech 30.9.2006

Příloha č. 1 – Seznam použitých pramenů a literatury

SOkA Klatovy, AO Svojšice, Kronika obce Svojšice od roku 1928 – 1950.

Doskočil K., Berní rula 2, Popis Čech r. 1654, Praha 1954, s. 552 a 558.

Palacký F., Popis království českého, Praha 1848, s. 351.

Profous A. - Svoboda J., Místní jména v Čechách, IV. díl, S – Ž, Praha 1957.

Procházka J. F., Schematismus des Großgrundbesitzes im Königreiche Böhmen, Praha 1891.

Sborník Sušicka, Sušice 1938.

Sommer J. G., Das Königreich Böhmen, Prachiner Kreis, VIII. díl, Praha 1840, s. 278 a 282.

Státní archiv v Plzni. Průvodce po archívních fondech. Svazek 4, Praha 1976, s. 158 – 159.

Tittel Ig., Schematismus und Statistik des Großgrundbesitzes und größerer Rustikalgüter im Königreiche Böhmen, Praha 1906.

Úlovec J., Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S – Ž, Praha 2005.

Úlovec J., Hrady, zámky a tvrže Klatovska, Praha 2004.

Příloha č. 2 – Archivní struktura archivního souboru

	Časový rozsah	Inv. č.	Knih	Kartonů
I. KNIHY				
1) Veřejná agenda	1689 – 1711	1	1	-
II. SPISOVÝ MATERIÁL				
1) Majetkové záležitosti	1836 – 1945	2 – 12	-	½
2) Personální záležitosti	1919 – 1943	13 – 15	-	½
3) Patronátní záležitosti	1713 – 1924	16 – 20	-	¼
4) Rostlinná a živočišná výroba	1782 – 1943	21	-	¼
5) Lesnictví, myslivost a rybníkářství	1876 – 1943	22 – 24	-	½
III. ÚČETNÍ MATERIÁL				
1) Peněžní a hospodářské účty	1896 – 1944	25 – 37	13	-
2) Účty rostlinné a živočišné výroby	1918 – 1943	38 – 39	1	-
3) Lesnické účty	1901 – 1942	40 – 42	1	-
Map a plánů				
IV. MAPY A PLÁNY	1896 – 1941	43 – 52	10	
1) Plány pozemků	1896	43 – 44		2
2) Lesní mapy	1941	45		1
3) Plány obytných a hospodářských budov a zařízení	1907 – 1931	46 – 51		6
4) Ostatní stavby	/1830/	52		1

Příloha č. 3 – Česká a německá či dnes nepoužívaná místní jména

<u>Dnešní znění</u>	<u>Německé či nepoužívané znění</u>
Břetětice, č. o. <i>Petrovice u Sušice (okr. Klatovy)</i>	Bretetitz
Částkov, č. o. <i>Petrovice u Sušice (okr. Klatovy)</i>	-
Kundratice, č. o. <i>Hartmanice (okr. Klatovy)</i>	Kundratitz
Nalžovské Hory, <i>okres Klatovy (okr. Klatovy)</i>	Nalžovy, Elischau
Strunkov, č. o. <i>Petrovice u Sušice (okr. Klatovy)</i>	-
Svojšice, č. o. <i>Petrovice u Sušice (okr. Klatovy)</i>	-
Volšovy, č. o. <i>Sušice (okr. Klatovy)</i>	Wolschow, Ulišov
Žikov, č. o. <i>Petrovice u Sušice (okr. Klatovy)</i>	Žikau

Inventární seznam

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Č. evid. j.
I. KNIHY			
<u>1) Veřejná agenda</u>			
1	Pozemková kniha obcí Břetětice a Svojšice. (Gruntovní (Gruntovní a purkrechtní kniha při statku svojšickém, Lit. E.,) Česky, 21 × 32 cm, vazba celokožená	1689 – 1711	K1
II. SPISOVÝ MATERIÁL			
<u>1) Majetkové záležitosti</u>			
2	Odhad a popis velkostatku ve Svojšicích	1927	N1
3	Hraniční popis katastrální obce Svojšice	1836	N1
4	Výpisy ze zemských desk	1888	N1
5	Katastrální výtah	1836 – 1868	N1
6	Seznam pozemků postoupených svojšickým občanům	1870 – 1873	N1
7	Soudní usnesení o změnách pozemků a parcel v obvodu velkostatku	1912 – 1929	N1
8	Dlužní úpisy, kvitance, vklady zástavního práva	1874 – 1922	N1
9	Přehledná tabele o vyvazení gruntů	1852	N1
10	Banky (půjčka České hypoteční banky)	1888 – 1944	N1
11	Podíly Šumavského hospodářského družstva v Sušici	1921	N1
12	Všeobecné záležitosti týkající se pojištění majetku, mj. smlouvy, korespondence s pojišťovny	1891 – 1945	N1

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Č. evid. j.
	<u>2) Personální záležitosti</u>		
13	Návrh dohody s dělníky a deputátníky na zvýšení mzdy	1919 – 1920	N1
14	Platební výměry Okresní nemocenské pojišťovny v Sušici	1920 – 1943	N1
15	Žádost o místo lesního hajného na svojšickém velkostatku	1942	N1
	<u>3) Patronátní záležitosti</u>		
16	Záležitosti farního kostela sv. Jana Křtitele ve Svojšicích (mj. narovnání mezi Ludmilou Františkou Běšínovou a páterem Adamem Gottfriedem Kašparem; inventář kostela a tamní fary z r. 1884; soupis realit a desátek patřících svojšické faře z r. 1797, darovací instrument hraběte Franze Xavera Taaffeho pro svojšickou faru)	1713 – 1884	N2
17	Korespondence patronátního úřadu ve Svojšicích (majetek, nadace, koně, pronájemní smlouvy farních pozemků)	1839 – 1921	N2
18	Opravy patronátních budov (mj. protokol z kolaudace oprav farního kostela sv. Jana Křtitele včetně plánků kostela)	1923 – 1924	N2
19	Kaple sv. Jana Nepomuckého v Suchdole v jižních Čechách (mj. koupě kaple Karlem Valentou za 25 zl. r. m., dále zpráva o jejím založení v roce 1728, korespondence s předchozími majiteli kaple)	1730 – 1895	N2
20	Škola ve Svojšicích (mj. školní fase, pozemky, korespondence)	1790 – 1895	N2
	<u>4) Rostlinná a živočišná výroba</u>		
21	Dobrozdání o ječné mušce <i>Oscinis frit</i> z roku 1887, tržní ceny obilí v Sušici v letech 1869 – 1879, chov hovězího a vepřového dobytka	1782 – 1943	N2

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Č. evid. j.
	<u>5) Lesnictví, myslivost a rybníkářství</u>		
22	Popis a odhad lesa náležejícího velkostatku Svojšice mapka porostů	1876 – 1897	N2
23	Nájem honitby	1924 – 1943	N2
24	Nákup rybího plůdku a prodej	1921 – 1943	N2
	III. ÚČETNÍ MATERIÁL		
	<u>1) Peněžní a hospodářské účty</u>		
25	Peněžní deník	1896 – 1898	K2
26	Peněžní deník	1899	K3
27	Peněžní deník	1901	K4
28	Peněžní deník	1902 – 1903	K5
29	Peněžní deník (leden - červen 1907)	1904 – 1907	K6
30	Peněžní deník (červenec 1907- prosinec 1921)	1907 – 1921	K7
31	Peněžní deník	1921	K8
32	Peněžní deník	1933 – 1944	K9
33	Kniha mezd stálých zaměstnanců	1913 – 1928	K10
34	Kniha mezd stálých zaměstnanců	1929 – 1941	K11
35	Kniha mezd nádeníků	1902 – 1907	K12

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Č. evid. j.
36	Kniha mezd nádeníků	1919 – 1922	K13
37	Kniha mezd kniha nádeníků	1938 – 1944	K14
<u>2) Účty rostlinné a živočišné výroby</u>			
38	Naturální deník (výkazy osevu, krmiva, skladiště, sýpky, masných výrobků, dobytka)	1930	K15
39	Zlomek účtů rostlinné a živočišné výroby (jetel, ovocné stromky, lněné semeno, oves, ovčí vlna)	1918 – 1943	N2
<u>3) Lesnické účty</u>			
40	Výplatní kniha lesních dělníků	1901 – 1917	K16
41	Účty za dodané dříví	1921 – 1942	N2
42	Účty za objednaná lesní semena	1920 – 1941	N2
IV. MAPY A PLÁNY			
<u>1) Plány pozemků</u>			
43	Náčrtek pozemků statku Svojšice Fr. Henk, 1 : 720, kresba tuší, 21 × 34 cm	1896	M 1
44	Skica opravy hranic mezi statky Svojšice a Odolenov bez autora, bez měřítka, kresba tuší, 23 × 36 cm	1850	M 2
<u>2) Lesní mapy</u>			
45	Porostní mapa statku Svojšice autor nečitelný, 1 : 5000, tisk kolorovaný, 26 × 35 cm	1941	M 3
<u>3) Plány obytných a hospodářských budov a zařízení</u>			
46	Nákres mlýna pro majitele velkostatku J. Valentu	1907	M 4

Inv.č.	Obsah	Čas. rozsah	Č. evid. j.
	A. Hilek, kresba tuší kolor., 47 × 53 cm		
47	Plán na zřízení bytů na místě stávajícího mlýna č. p. 24 ve Svojsčicích K. Houra, bez měřítka, kresba tuší kolor., 39 × 61 cm	1931	M 5
48	Skica stodoly ve Svojsčicích Fr. Holeček, 1 : 200, kresba tuší, 20 × 30 cm	1913	M 6
49	Skica na zřízení stáje ve Svojsčicích Fr. Holeček, 1 : 200, kresba tuší kolor., 20 × 28 cm	1913	M 7
50	Plán na postavení chléva pro 45 ks dobytka bez autora, 1 : 100, kresba tuší na průsvitce, 45 × 105 cm	1914	M 8
51	Nákres šindelního stroje pro velkostatek Antonín Jílek, 1 : 100, kresba tuší kolor., 49 × 33 cm	1907	M 9
	<u>4) Ostatní stavby</u>		
52	Průřez a půdorys kaple sv. J. Nepomuckého v Suchdole v jižních Čechách bez autora, bez data, bez měřítka, kresba tuší kolor., 26 × 38 cm	/1830/	M 10

Název archivní pomůcky:	Velkostatek Svojšice
Časový rozsah archivní pomůcky:	1689 – 1945
Počet evidenčních jednotek zpřístupněných pomůckou:	28 (16 úředních knih, 2 kartony, 10 map a plánů)
Počet inventárních jednotek zpřístupněných pomůckou:	52
Rozsah pomůckou zpřístupněných archiválií v bm:	0, 48 bm (0, 2 úřední knihy, 0, 24 kartony, 0, 04 mapy a plány)
Stav pomůckou zpracovaných archiválií ke dni:	30. 9. 2006
Archivní soubor zpracovala:	Mgr. Ladislava Váňová
Pomůcku sestavila:	Mgr. Ladislava Váňová
Počet stran:	17
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	PhDr. P. Mužík, ředitel SOA v Plzni 25. 10. 2007, č. j. SOAP/006-3048/2007

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012–2013

Název archivní pomůcky:	Velkostatek Svojšice
Značka archivního fondu:	Vs Svojšice
Časový rozsah části fondu:	1689-1945
Počet inventárních jednotek:	52
Počet evidenčních jednotek:	28 (16 úředních knih, 2 kartony, 3 mapy, 7 technických výkresů (inv. č. viz níže))
Rozsah části fondu v bm:	0,52 bm
Stav ke dni:	7. 11. 2012
Vypracoval:	Hlavová

Technické výkresy – inv. čísla: 46-52.